

SVERIGE 7:50
NORGE 9:25
DANMARK 9:50
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

6
SEPTEMBER 1980

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

EHRENREICH

HANNIBAL

Sid 108

MYNTFIFTEL I

NYLÖSE

Sid 109

ATTERBOM OM

TYSKA MYNT

Sid 110

MYNTBENÄMNINGAR

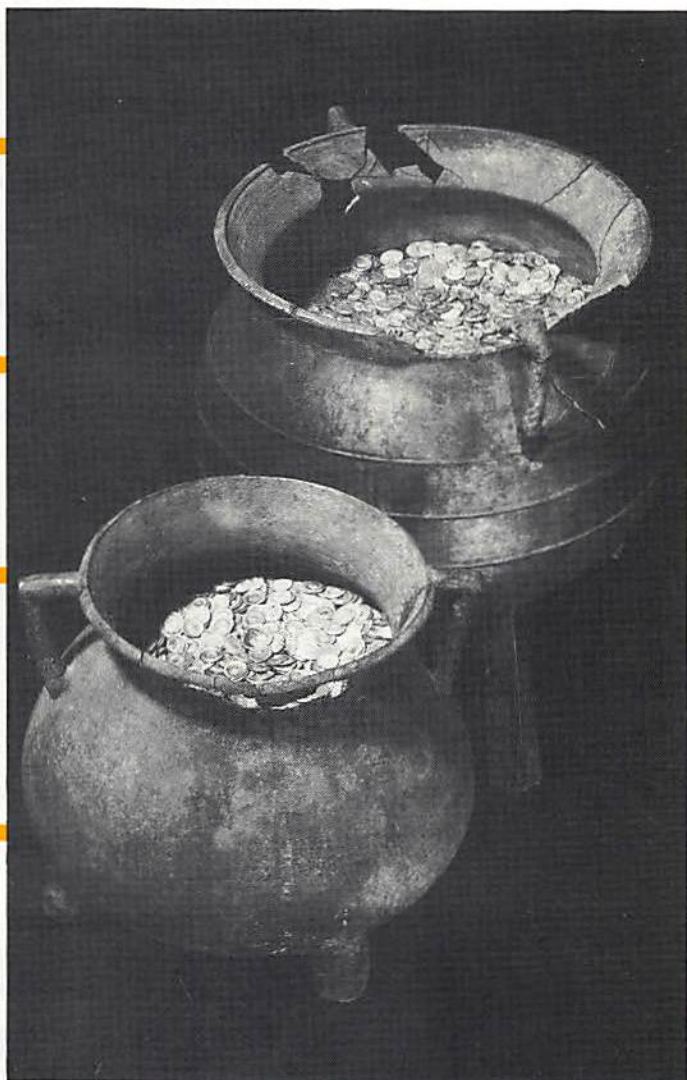
FRÅN 1840- OCH

1850-TALEN

Sid 112

DANEFÆ

Sid 119

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITTA MEILLE SOUMEKSI

Sid 124

TILL HÖSTENS KVALITETS- AUKTION 22-23 NOVEMBER

med bl a Gunnar Ekströms samling del VI,
svensk-amerikanen Torsten O Ericsons samling
skandinaviska mynt

*emottager vi t o m mitten av september
bättre utländska guld- och silvermynt
nordiska sedlar och medaljer
antika mynt*

Auktionskatalogen utkommer vid mitten av oktober och erhålles enklast
genom inbetalning av 25:- på pg 3003-1.

HÖSTENS BOKNYHETER

SVERIGES BESITTNINGSMYNT. Ny, reviderad och utökad upplaga.
Utkommer under oktober.

SVERIGES MYNT 1818-1980 med värderingspriser för 1981. Kr 15:-

FRIEDBERG, GOLD COINS OF THE WORLD. Ny upplaga av standard-
verket med värderingspriser för hela världens guldmynt från ca 600 till
idag. Inbunden kr 180:-

KRAUSE, STANDARD CATALOG OF WORLD COINS. Ny upplaga av
"telefonkatalogen" med värderingspriser för hela världens mynt från
1760 till idag. Kr 210:-.

PICK, STANDARD CATALOG OF WORLD PAPER MONEY. Ny uppla-
ga av standardverket med värderingspriser för hela världens sedlar från
1900 till idag. Inbunden Kr 190:-.

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel: 08/14 02 20

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98

(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari - maj och
september - december.

Prenumeration: helår 55:-

REDAKTION

*Huvudredaktör
och ansvarig utgivare:*

Frank Olrog
Telefon 08-26 14 57
Arkitektvägen 29
161 45 Bromma

Biträdande redaktörer:

Madeleine Greijer
Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 756 86 62

Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 200:-
omslagets 4:e sida	1 500:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 000:-
2/3 sida (104×220 mm)	700:-
1/2 sida (157×108 mm)	525:-
1/3 sida (50×220 mm)	375:-
1/4 sida (76×108 mm)	290:-
1/6 sida (50×108 mm)	200:-
1/12 (50×52 mm)	110:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden
före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm

Sändes till Ordfront
Fack, 104 32 Stockholm

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstens program

SEPTEMBER

Lördag 13, kl 14.00 samlas medeltidssektionen på Kgl Myntkabinettet, Storgatan 41, Stockholm. Tamas Sarkany och Mona Golabiewski berättar mer om mynt i kyrkfynd.

Onsdag 24, kl 18.30 samlas bernadottesektionen på Historiska Museernas lunchrum, Storgatan 41, Stockholm. Frågesport om G V:s mynt.

OKTOBER

Föreningsträff på Historiska Museernas lunchrum. Intendenten vid myntkabinettet i Helsingfors Tukka Talvio talar om Antell som Människa och numismatiker. Datum ännu ej bestämt.

Onsdag 15, kl 18.30. Antiksektionen samlas på kansliet, Östermalmsgatan 81, Stockholm. Program meddelas senare.

Onsdag 29, kl 18.30. Bernadottesektionen. Besök på Nordiska Museet för att titta på Lea Ahlborns medaljer under ledning av Lars Lagerqvist.

NOVEMBER

Torsdag 6-fredag 7. Föreningens höstauktion på Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Tisdag 18, kl 18.30 Ian Wisehn talar i Historiska Museernas lunchrum om utgrävningarna på Helgeandsholmen.

Onsdag 26, kl 18.30. Bernadottesektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum. Diskussion om kvalitetsbedömning.

DECEMBER

Tisdag 2, kl 18.30. Antiksektionen. Program meddelas senare.

Torsdag 11, kl 18.30. Föreningens lilla julfest i Historiska Museernas lunchrum.

Onsdag 17, kl 18.30. Medeltidssektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum. Axel O. Larsson visar diabilder och berättar om sina gotländska mynt.

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvireras från kansliet!
Pris: 18 kr + porto**

MEDALJ- GRAVÖREN EHRENREICH HANNIBAL

Av Torgny Lindgren

I början av 1700-talet var det flera i Sverige födda medaljgravörer, som för sin utkomst sökte sig till andra länder. Bland dem var *Ehrenreich Hannibal*. Han finns mer eller mindre utförligt omnämnd flerstädes i utländsk litteratur. Den fullständigaste skildringen på svenska av hans liv och verksamhet är Nils Ludvig Rasmussons artikel om honom i *Svenskt Konstnärslexikon*, III, Malmö 1957, som vi främst stöder oss på i efterföljande framställning.

Ehrenreich Hannibal var född den 9 april 1678 i Stockholm. Hans föräldrar var konstnären Martin Hannibal och Christina Lenten.

Martin Hannibal var född 1640 i Ungern, varifrån han flyttade till Tyskland. Han inkallades omkring 1675 till Sverige av målaren David Klöcker Ehrenstrahl vars främste ateljémedarbetare han blev. Han öppnade också den första offentliga målarskolan i Sverige. – Martin Hannibal avled 1720 i Clausthal.

Ehrenreich Hannibal "utbildades under faderns ledning bland annat genom studium och kopierande av dennes och Nikodemus Tessins samlingar av teckningar efter italienska och franska konstverk. Det synes ej ådagalagt att Ehrenreich Hannibal varit elev till Arvid Karlsteen, Sveriges ledande medaljkonstnär under hans ungdom, men väl att Karlsteens konstnärskap varit vägledande för Hannibals val av levnadsbana.

Vid obekant tidpunkt begav sig Ehrenreich Hannibal på en utrikes studieresa med avsikt att ställa färdn till Italien och Frankrike. Han synes dock ej ha kommit längre än till Berlin (1705), där han profiterade av umgänget med den konstnärskrets, som var knuten till slottsbygget. Ehrenreich Hannibal kom där efter till Hannover, där han samma år vann anställning som medaljör i kurfurstens tjänst med en årslön av 400 riksdaler. 1715 blev han dessutom gravör vid kurfurstendömet främsta myntverkstad Clausthal, där man med utnyttjande av Harz' stora silverrikedomar bedrev en mycket omfattande mynttillverkning.

Ehrenreich Hannibal har utom talrika mynt (utom kurfurstendömet bland annat en thaler för biskopsdömet Paderborn) utfört 30–35 medaljer, de flesta över sina landsherrar kurfurstarna av Hannover, sedan 1714 även konungar av England, Georg I och Georg II, samt andra medlemmar av det talrika

welfiska furstehuset. Han arbetade dessutom ganska mycket för Hamburg och utförde även medaljuppdrag för lantgreve Ernst Ludwig av Hessen-Darmstadt och kurfursten och ärkebiskopen Clemens August av Köln med flera.

En granskning av Ehrenreich Hannibals verk ger till resultat att han var en betydande konstnär. Hans porträttbilder är överlag mycket väl utförda och, på ett om Karlsteen starkt påminnande sätt, fast gestaltade. Hannibals övriga rymmer ganska olikartade inslag: realism av litet buttert och grovt slag (särskilt ett par bilder av Georg I) vid sidan om en för samtiden mera betecknande summariskt glättad skildring (till exempel Georg II och hans gemål 1727). Betecknande för flera av Ehrenreich Hannibals verk är ett utomordentligt detaljerat skildrande av perukernas svallande hårmassor, ett skildrande som påminner om det fina ritstiftets och bringar Raymond Faltz' konst i erinran.

En av Ehrenreich Hannibals främsta medaljer är över hertig Georg Wilhelms av Braunschweig-Lüneburg död (1705), för övrigt Hannibals äldsta med säkerhet kända (se bilden). Den fasta och allvarliga skildringen av hertigen är typiskt karlstensk medan fransidan med sin i mål galopperande welfiska häst är en emblematisk och konstnärlig fullträff.

Annars var reverserna för Ehrenreich Hannibal som för många andra

Medalj graverad av Ehrenreich Hannibal över hertig Georg Wilhelms av Braunschweig-Lüneburg död 1705. Foto Jüri Tamsalu, KMK.

medaljkonstnärer stötestenen, särskilt figurskulpturen, som ofta gav till resultat spökligt vanskapliga skepnader med tydliga spår av stålgravvrens lösligt degiga förlaga i vax. Det är emellertid känt att Ehrenreich Hannibal i motsats till många andra medaljörer åtminstone vid ett par tillfällen själv tecknat förlagor till sina verk".

I Johann David Köhlers *Münz-Belustigung*, del XIII, Nürnberg 1741, beskrivs 25 medaljer graverade av Ehrenreich Hannibal. Denna förteckning, ehuru i och för sig den fullständigaste förteckning, som publicerats över denne konstnärs oeuvre, är inte komplett: Köhler säger själv, att Ehrenreich Hannibal förutom de sålunda beskrivna medaljerna graverat många andra.

Ehrenreich Hannibal avled den 13 mars 1741 i Clausthal. Han var gift med Anna Maria Hölling (eller Hallinger) och hade sonen Martin Konrad Hannibal, född 1704 i Clausthal, död 1766 därstädes. Martin Konrad Hannibal studerade en tid på 1730-talet för Johann Carl Hedlinger i Stockholm; han efterträdde sedermera sin far såsom myntgravör i Clausthal.

Gammalt myntfiffel i Nylöse

Freder. II.
1 Mark d.
1582

Chr. III
III Mark d.
(= 1 rdr)
1596

Freder. II.
8 skill. d.
1578

Staden Nya Lödöse eller Nylöse var belägen på nuvarande stadsdelen Gamlestadens område i Göteborg och existerade från 1400-talets senare del till 1621, då den med kyrka och rådhus i sin helhet förflyttades till Eklanda ängar vid Otterhällan och Kvarnberget, där det nya Göteborg stakades ut och byggdes upp.

Klingande mynt utan klang

Både vid arkeologiska undersökningar, ledningsgrävningar och muddring i Sävån har man gjort talrika fynd av gamla mynt som visar både mynthanteringen's frekvens och myntcirkulationens beskaffenhet i denna handelsstad. Örtugar och halvörtugar från sturetiden möter i denna myntmassa och så isynnerhet ören och halvören från den äldre vasatiden. Endast en riksdaler från Gustav Vasa är känd bland fynden. Alla dessa svenska småmynt,

särskilt Johan III:s och Sigismunds, är av mycket dåligt silver. De ser nästan ut som kopparmynt, och de saknar den fina klang, som ett präglad silvermynt har, särskilt framträdande hos riksdalarna.

Bristen på svenska silverriksdalar i Lödösefynden sammanhänger med att orten låg så långt från Svartsjö slott och Stockholm, att de snappades undan på vägen. De var värde mynt i motsats till småslantarna. Denna brist fylldes av främmande taler-mynt, särskilt holländskt, tyskt och danskt. Till danska gränsen var på Lödösetiden inte långt, och även danska småmynt spelade stor roll i detaljhandeln kring Göta älvs utlopp.

Willom Krämares knep

Den av många olika myntslag bestående penningcirkulationen i Nylöse ledde till fusk och skojande. Vi finner ett par ganska intressanta no-

Kungl. Myntkabinettet, Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm

(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Tillfällig utställning:

Tillsammans med Hist Museet
och Medelhavsmuseet
6/9-31/10

Trakernas gyllene paradis
Museet:

Måndag - fredag 11-16
Lördag och söndag 12-17

ANTIK- KONST- OCH SAMLARMÄSSAN BORÅS-80

TORSDAG-FREDAG-LÖRDAG-SÖNDAG 23-26 OKT. 1980

BORÅSMÄSSAN, Box 472, 501 07 Borås Tel. 033/10 11 41

tiser om detta i stadens bevarade Tänkeböcker, dvs i bokform förda uppgifter om många stadens angelägenheter, om borgmästare och rådmän, om vittnesmål i rådstugan m m.

Den 12 mars 1590 står det: "Samma dag blev Willom Krämares hustru tillfrågad, var hon hade bekommit några falska penningar --- som hon hade givit Sisela Arvidsdotter i Horla för tre potter öl. Något som Sisela överbevisade henne om inför rätta. Sammaledes förklarade Sisela att förenämnda hustru tillstod att hennes man, Willom, icke plägar slå falskt mynt men istället köpa dåliga danska markstycken (markmynt) och stryka dem över med kvicksilver och så giva dem ut som goda. Även bekände samma hustru - hennes namn var Malin - att när hennes man har sådana dåliga penningar, förvarar han dem i en guldsmeds-gyllenduk, och strax kan han utprängla dem som fullgoda." - Det är något oklart vad som här menas med "guldsmeds-gyllenduk". Troligen är det fråga om guldstickat sidentyg, som naturligtvis kom allt som förvarades i detsamma att verka värdefullt.

Filade en myntstamp

Den 2 april samma år upplästes i rätten ett par vittnesbrev som inkommit från Marstrand och Tjörn och som handlade om samme Wilom Krämare men också om Påvel Nettler och deras myntfiffel. Nu tillfrågades Påvel var han hade gjort av den myntstämpel som han hade låtit fila slåt i Marstrand. Hårtill svarade Påvel att han hade haft den förvarad med andra redskap i en påse. Och denna påse hade han förlorat i sjön mellan Marstrand och Tjörn.

Samma dag inställde sig för rätten Jens i Trollered på Hisingen (Trollereds gård strax söder om Säve kyrka). Han vittnade om att Påvel hade givit honom en falsk dansk mark för öl och mat, vilket Påvel inte förnekade. Willom Krämare fick också bekänna, att Påvel fått denna "onda" danska mark av honom.

H. Wideen

Atterbom om tyska mynt

Av Ernst Nathorst-Böös

Posthumt utgavs 1859 de av Per Daniel Amadeus Atterbom (1790-1855) 1817 författade *Minnen från Tyskland och Italien*, nedskrivna efter en resa i dessa länder. Det var således strax efter Napoleonkrigen. Minnesanteckningarna behandlar vid två tillfällen myntförhållandena i Tyskland och utgör en lustig läsning.

Den första notisen gäller hur han vid sin ankomst söker upp den person, som skall utbetala pengar till honom efter en anvisning hemifrån. Mannen var emellertid inte hemma, men någon tjänstekvinna åtar sig att hämta frun i huset. Vi lämnar ordet till Atterbom (sid 22):

Desto glädigare öfverraskad blef jag vid min återkomst, då jag i denna nädiga fru träffade ett ungt, vackert och angenämt fruntimmer, som genast med sin fina, veka röst i vänlig liflighet utropade mitt namn och icke länge dröjde, förrän hon inkom med en rulle Louisd'orer i den ena handen och en guld écritoir i den andra, hvarefter hon uppräknade för mig louisd'orerna och jag med en guldpenna sirligt skref ett kvitto, som beströddes med azursand. Men nu begärde hon att jag skulle sjelf se till om hon räknat rätt, och jag kom därvid i ett löjligt bryderi, ty dels hade jag under hennes räknande mest betraktat färgbrytningen af myntets guldglang mot de hvita händerna,

dels hade jag i mitt lif aldrig förr sett någon louisd'or och visste lika litet huru dessa skimrande myntstycken, hvilka nu på en gång lågo framför mig med olika stämplor och formater, kunde förhålla sig till hvarandra, som till de i dagligt bruk mera öfliga penningeslag. Jag räknade och räknade i stor förlägenhet, under det den vackra frun, som emellertid satt bredvid mig på soffan, allsotomfast såg på mig och en smula ironiskt smålog. Ändtligen måste jag bekänna min oskicklighet att komma till rätta utan hennes undervisning; tålmodigt begynte hon en populärt finansiell föreläsning; lärde mig först att skilja en dubbel louisd'or från en enkel, gick sedan in i djupare undersökningar, och innan kort ägde jag en summarisk öfversigt af hela preussiska myntinrättningen. Skada, att ingen tredje person var vittne till denna scen! Jag utbrast sjelf efteråt i skratt, när jag föreställde mig en ung svensk "Doctor der Weltweisheit", som med en högst djupsinnig uppsyn sitter i en elegant soffa bredvid en täck Hennes Nåd, för att af hennes läppar hämta - en föreläsning öfver myntsorter. Men hvad sker icke här i verlden? -

Den andra notisen har följande lydelse (sid 34 ff):

Du gissar visst redan att jag menar den nyckfulla oreda och mångfald, som råder i Tysklands penningeväsende. Icke blott myntfoten i allmänhet hvilat i olika stater på olika grunder och förutsättningar, icke blott de särskilda myntslagens inbördes vexelförhållanden besvära uppmärksamheten - t ex det af Sydtyssklands Gulden och Kreuzer till Norra Tysklands Thaler och Groschen; utan äfven hvart och ett myntslag för sig sjelft antager oupphörligt, under bibehållande af samma namn, förändrade värden, ja förekommer inom ett och samma rike under olika stämplor och inskrifter, ehuru gällande för en och samma betydelse. Den preussiska mynträknningen skulle dock ej vara krånglig om den kunde slippa en genom fransyska operationer inrotad villervalla, nemligen den under Napoleons herravälde uppkomna skillnaden mellan gute Groschen och Groschen Münze, ett smutsfärgadt oäkta mynt, som ännu ej hunnit bringas ur omlopp. Denna skillnad är så vigtig, att då 24 gute Groschen utgöra en Thaler (Riksdaler), fordras deremot 42 Gr Münze; således kan den resande i början lätt få dubbelt vedergälla sina bekvämligheter, om värdshusfolk och säljare i allmänhet ej ärligt angifva det mynt, hvarmed man

skall betala dem, och i alla fall beror det på deras goda vilja att draga eller icke draga någon fördel af en utlännings ovana vid deras Dreiser, Sechspfennige och Gud vet allt hvad denna strunt af underafdelningar heter. Så är ock det fordna Svenska Pommerns myntade silfver, hvilket ännu är det reella svenska riksmynt, som hos oss sjelfva förvandlats till ideal, i så hög grad bättre än det öfriga Preussens, att då jag i Pommern för Louisd'orn (eller Friedrichd'orn, som han här benämnes) fick blott 4 Thaler och 20 Groschen, gäller han deremot i Berlin (för det närvarande) 5 Thaler och 12. I Sachsen återigen mindre; och så byter sjelfva det fasta, konungsliga guldet om värde från rike till rike, ända in i det ringaste af dessa förstendömen, i hvilka det stora Tyskland måst söndersplittra sig. Orsaken är dels Coursens humoristiska regemente, dels de preglande förstarnes tel est notre bon plaisir; deras ansigten på de olika d'orerna ligga inbegripna i ett beständigt bellum omnium contra omnes. Kostnaden af en resa omkring Tyskland är således i alla hänseenden omöjlig att bestämdt föruträkna. Det förhåller sig hvart man kommer med Tysklands penningevärden som med de

Pommerska landsvägarnes nyligen skedda mätning, hvilken utfallit på det viset, att det vägstycke, som förut varit fyra mil långt, nu blifvit fem o s v. Annars gläder det öga och fingrar att aldrig i handel och vandel behöfva qvälja sig med lumpna smutsiga papperslappar; man bär på sig idel guld och silfver i fina, gröna nät, och vederqvicker sig magiskt vid hvarje anblick af det ädla metallskimmeret.

Denna skildring kan erfordra några kommentarer. Det splittrade Tyskland bjöd på många myntsorter. Av *Gute Groschen* (ett i sig inte särskilt övertygande namn) räknades, såsom Atterbom säger, 24 på talern. Gute Groschen-namnet hade uppkommit efter kipper- och wipperperioden på 1620-talet. Därtill fanns *Mariengroschen*, präglad bl a i Niedersachsen med en finvikt av 1,06 på en bruttovikt av 2,88 från år 1528 i Hildesheim eller en halt av 37 %. Härav gick 36 på Talern. Med försämrad halt gällde de länge, särskilt i Hannover. Den kurs som At-

terbom redovisar var emellertid ännu sämre. *Dreier* var ett kopparmynt om tre pfennig, präglat i Nordtyskland. Napoleonkrigen påskyndade myntförsämringen och inflationen.

När Atterbom översätter "Thaler" med "riksdaler" är detta till viss del fel – de skilde sig åt i det att från mitten av 1700-talet den preussiska konventionstälern höll 23,386 g silver mot reichstälterns ca 25,5, vid denna tid blott 16,7 g. Detta kan vara en antydning till förklaring av kurskillnaden på guldmyntet, ehuru det synes som han fick något för bra kurs.

Kritiken av våra sedlar känner vi väl igen, men är en intressant bekräftelse på meromskrivna förhållandena.

För att komma från Sverige synes Atterbom märkligt känslig, eftersom förhållandena under hans föräldrars ungdom var kaotiska och under hans barndom inte mycket bättre.

PEO

PEO

EN NY MYNTKASSETT

Blått mellanlägg med guldtryck
ca pris 7:50

Nu finns även småkassetter för samtliga svenska 2, 5 och 50 kronor. ca pris 4:–

Äntligen finns en svensktillverkad Myntkassett som passar i kortlådor för format A-6. Materialet är formsprutad glasklar PS-plast som ger ett perfekt skydd för dina mynt utan någon missfärgning. Finns i alla välsorterade butiker som säljer mynttillbehör. Till återförsäljare specialoffert.

Årtal	Storlek
1972, 1973	Längd 155 mm
1976, 1977	Bredd 105 mm
1978, 1979	Tjockl 6 mm
1980	

Tidigare årtal kommer.

PEO Mynt & Frimärken AB

Drottninggatan 29 – Telefon 08/21 12 10
Box 162 45 S-103 25 STOCKHOLM

PEO

PEO

NÅGRA MYNTBENÄMNINGAR I TIDNINGSNOTISER FRÅN 1840- OCH 1850-TALEN

I Post- och Inrikes Tidningar på 1840- och 1850-talen förekommer inte sällan notiser om tillverkning av falska mynt. Intressant nog omtalas de falska mynten ingalunda alltid under angivande av deras föregivna prägelvärde – t ex "1/16-dels riksdaler specie" – utan benämningar, som skaffar oss sena tiders barn en stunds tankemöda. Vi återger några sådana myntbenämningar här nedan.

För att förstå benämningarna måste man ha i minnet att det vid denna tid i vårt land fanns *tre* olika slag av riksdaler, nämligen riksdaler specie, riksdaler banko och riksdaler riksgälds. Enligt 1830 års myntbestämmningslag var värderelationen dem emellan följande: 1 riksdaler specie = 2 2/3 riksdaler banko = 4 riksdaler riksgälds; 1 riksdaler banko var sålunda = 1 1/2 riksdaler riksgälds. Varje slag av riksdaler var

indelad i 48 skillingar. 1 skilling specie var = 4 skillingar riksgälds och 1 skilling banko var = 1 1/2 skilling riksgälds. Silvermyntens valörer var i prägeln uttryckta i riksdaler specie, kopparmyntets i bankoräkning. Valörerna på riksbankens sedlar uttrycktes samtidigt i alla tre räkningarna, t ex 2 1/2 riksdaler specie = 6 2/3 riksdaler banko = 10 riksdaler riksgälds. Allmänheten begagnade i daglig handel och vandel förtädesvis riksgäldsräkning.

1. 1/8-dels riksdaler specie = 24 skillingar riksgälds = 16 skillingar banko. Foto: ATA

2. 1/16 dels riksdaler specie = 12 skillingar riksgälds = 8 skillingar banko. Foto: ATA

1852 berättar Posttidningen om "ett mynt af tenn, föreställande ett tjugufyraskillingstycke", 1857 om "falskt skiljemynt, ett 24 skillingstycke af tenn" och 1858 om "falska tjugufyraskillingstycken". Här är det fråga om riksgäldsräkning. 24 skillingar riksgälds var = 6 skillingar specie, det vill säga = 1/8 dels riksdaler specie (1). 1856 talar tidningen om "ett falskt 12-skillingstycke", som kunde "med lätthet förvexlas med riksbankens silfvermynt", och 1858 om "falska tolfskillingsslantar, liknande silfver": det var alltså fråga om mynt å 3 skillingar specie, det vill säga 1/16-dels riksdaler specie (2.).

På våren 1852 hade Posttidningen meddelat, att ett nytt silvermynt "å 4 sk. bko valör, eller 1/32:dels rdr specie" skulle ges ut (3.). 4 skillingar banko blir i riksgäldsräkning = 6

Ur Bankmuseets, KMK, samlingar

Karl Johan Petter Larsson i Smedstorp har satt in 100 kronor på banken och kommer nu för att ta ut dem. Kassören räcker honom en hundralapp.

KARL JOHAN PETTER: »Ånej. Försök inte å skoja mej å komma stickandes med en sån lapp, för ja har lämna dej tier, å tierna ska ja ha tebaks, å köm inte me nära andra än mina, för ja har allt märke på dom, gosse lell.»

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Lagerkatalog utkommer två gånger årligen

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

3. 1/32-dels riksdaler specie = 6 skillingar riksgälds = 4 skillingar banko. Foto: ATA

skillingar riksgälds: det är således fråga om 1/32-dels riksdaler specie, när det 1854 berättas om "falska sex-skillingar, gjutna af tenn".

I en del fall finner vi de falska silvermyntens föregivna prägelvärden om räknade till banko. 1852 omtalas sålunda "en slant å 8 sk. bko, gjuten af tenn, snarlik en dylik af silfver", "falskt mynt, liknande de från riksbanken utgifne åttaskillingsstycken", "falskt mynt, gjutet af tenn, i likhet med ett 8-sk:s bankostycke af silfver", "falskt silvermynt, mest af 8 sk. valör". 1855 berättas om "en 8 sk. bko i silfver, som befanns vara falsk och af tenn förfärdigad" och samma år om "falska silvermynt, bestående af 16 och 8-skilling-bankostycken". 1857 omtalas "en efterapad silfverslant å 8 sk. bkos valör". 8 skillingar banko var = 12 skillingar riksgälds eller, som vi nyss sett, = 1/16-dels riksdaler specie; 16 skillingar banko var det dubbla, alltså = 1/8-dels riksdaler specie. – Även om vi här kunnat anteckna flera fall, där 1/16-dels

riksdaler specie kallas 8 skillingar banko, torde detta sätt att räkna knappast vara representativt: den folkliga benämningen på denna silvermyntsvalör var "tolvskilling", det vill säga 12 skillingar riksgälds.

I två notiser finner vi minnen av en äldre mynträkning. 1844 berättas sålunda från Växjö, att "falska s. k. dalerstycken (8 sk. r:gs)" var i omlopp. I Visby utpräglades 1849 "3:ne falska s. k. 'fyradalar' eller 1/6 r:dr specie" med Gustav IV Adolfs bild och namn samt årtalet 1804. Enligt § 1 i 1776 års realisationsförordning skulle 1 riksdaler specie beräknas till 6 daler silvermynt; vänder vi på detta får vi 1 daler silvermynt = 1/6 riksdaler specie. Men i den mån räkningen i daler levde kvar bland allmänheten, finner vi att 1 daler silvermynt kom att uppfattas som = 1/6 riksdaler riksgälds, det vill säga = 8 skillingar riksgälds; sistnämnda belopp var = 2 skillingar specie eller = 1/24-dels

4. 1/24-dels riksdaler specie = 8 skillingar riksgälds, daler. Foto: ATA

5. 1/6-dels riksdaler specie (Gustav IV Adolfs) = 32 skillingar riksgälds, fyradaler. Foto: ATA

riksdaler specie (4.). En "fyradaler" var fyra gånger så mycket, med andra ord 32 skillingar riksgälds = 8 skillingar specie eller annorlunda uttryckt = 1/6-dels riksdaler specie (5.). Det är sålunda fråga om en sådan "fyradaler", när det 1846 berättas från Norrköping, att "i betalning lemnats ett falskt 32-skillingstycke af Gustav IV Adolfs, förfärdigadt af tenn genom, som det tyckes, gjutning".

I och med att falskmyntarna började efterapa mynt präglade enligt 1855 års myntförordning upphör Posttidningen att begagna myntbenämningar av det intresseväckande slag, som vi berört här ovan: notiserna talar bara om falska 10-öringar, 25-öringar, och 50-öringar etc.

Torgny Lindgren

Medalj tillverkningen 1978 (närmast föreg. statistik i nr 3/1978).

	Storlek	Guld	Silver	Brons
Kungl Belöningsmedaljer				
Illis quorum meruere labores	18	–		
– " –	12	1		
– " –	8	2		
– " –	5	2		
För medborgerlig förtjänst	18	–		
– " –	12	–		
– " –	8	–		
– " –	5	–		
För långvarig trogen tjänst	5	–		
För berömliga gärningar	8	–		
– " –	5	–		
För nit och redlighet i rikets tjänst	6	588		
För omsorgsfull renvård	5	–		
		593		
Egna utgåvor		Guld	Silver	Brons
Präglade i myntpress		3 101	6 160	2 995
– " – i medaljpress		126	3 985	1 827
Övriga medaljer		580	1 876	3 230
Summa		3 807	12 021	8 052

Metallåtgång	
Guld	49.1419 kg
Silver	445.7079 kg
Brons	254.5778 kg

Försäljningsvärde (inkl mervärdskatt)	Kronor
	3 724 630:–

Förteckning över nya medaljer som präglats 1978 återfinns i MYNTKON-TAKT 1979 nr 3, s 68.

Försäljning av samlarmynt 1978	
1976 års myntset	5 st
1977 – " –	47 270 st
1978 – " –	19 864 st
	67 139 st

Försäljningsvärde (inkl mervärdskatt)	Kronor
	1 334 752:85

De tessinska spelpenningarna

Av Tuukka Talvio

En av C.G. Tessins spelpenningar, graverad av Daniel Fehrman och ursprungligen präglad år 1746. Detta ex. präglad år 1799 för Åbo akademis samling; skadad i Åbo brand 1827, nu i Nationalmuseum i Helsingfors. (Hyckert 7. Foto förf.)

Som svar på Gunnar Holsts frågor i MYNTKONTAKT 1980 nr 4-5 återkommer jag till C.G. Tessins jetonger, varom jag skrev i det föregående numret. Tyvärr måste jag börja med att rätta en uppgift i min artikel: jetongstamparna sändes till Åbo inte i slutet av 1799 utan först år 1814. Man kan dock utgå från att de inte användes i Stockholm efter 1799 eftersom de ägdes av Åbo akademi.

Här skall endast de Tessinska spelpenningarna behandlas. De följande är representerade i Nationalmuseets myntkabinett i Helsingfors:

Hy 3: CONSTATER ET SINCERE) (JETTON DE M^r LE COMTE DE TESSIN

Hy 5: CAROL GUST TESSIN etc.) (CONSTATER ET SINCERE

Hy 7: MVTARE VEL TIME-RE SPERNO) (JETTON DE M^r LE COMTE DE TESSIN

Hy 13: CONCORDES EGIMUS ANNOS) (CAROL GUST TESSIN ET ULRICA etc.

Hy s. 199: O POULES EN VOYANT VOS TRAITS etc.

Hy s. 196: DEN GIÄRNA SÄFVANDE ANNIKA LARS DOTTER etc.

Av alla sex finns i myntkabinettet eldskadade exemplar, som kan antagas vara samma som präglades för Åbo akademi år 1799. Skadorna här-

rör från 1827 års brand, som förstörde en del av samlingen och lämnade ofrånkomliga spår på de pjäser, som efteråt uppgrävdes från universitetshusets ruiner. De här behandlade spelpenningarna är dock i allmänhet relativt välbevarade (det illustrerade exemplaret hör inte till de bästa). I samlingen finns också exemplar som har kommit till efter 1827. På grund av vad som sades ovan måste dessa vara präglade före 1799.

Den följande förteckningen upp-tar alla exemplar av de ifrågavarande spelpenningarna som finns i Helsingfors. Eftersom uppgifterna om diametern i vissa fall kan vara nyttiga, har dessa medtagits. Vad beträffar vikterna, måste man komma ihåg att de skadade exemplaren ursprungligen har varit något tyngre. Haltanalys har inte företagits, men det finns ingen orsak att tänka att de för Åbo akademi präglade jetongerna skulle ha högre silverhalt än de andra.

De brandskadade exemplaren (präglade år 1799)

1. Hy 3. 7,46 g, 31 mm.
2. Hy 5. 13,21 g, 34 mm.
3. Hy 7. 9,17 g, 31 mm.
4. Hy 13. 12,95 g, 32-33 mm.
5. Hy s. 199. 11,33 g, 31 mm.
6. Hy s. 196. 9,78 g, 29 mm.

Andra exemplar (präglade före 1799)

7. Hy 3. 12,90 g, 30 mm. Helsingfors univ. samling utan nr.
8. Hy 5. Avslag i tenn. 12,20 g, 34 mm. Helsingfors univ. saml. utan nr.
9. Hy 7. 8,65 g, 30 mm. Köpt från Hirsch 1961.
10. Hy 13. 11,52 g, 32-33 mm. Från Num. För. i F:s auktion 9.2.1959.
11. Hy s. 199. Förgylld brons. 9,68 g, 31 mm. Helsingfors univ. saml. utan nr.

Bland de exemplar som har kommit till efter 1827 är den åttakantiga spelpenningen (Hy 13, nr 10 ovan) värd att noteras på grund av att den är ett praktexemplar med fin spegelglans (på fransidan tyvärr fördärvad av två rispor). Sådana exemplar misstänker man vanligen vara efterpräglingar, men i detta fall ser man att stamparna varit nya och friska, utan spår av nötning eller rost. Det måste således vara fråga om en ori-

ginalpräglings. Vad de andra exemplaren angår synes det inte heller finnas några bestämda orsaker varför de inte kunde vara präglade under C.G. Tessins (d. 1770) livstid.

Öppet brev till Yngve Almer och Ingemar Carlsson med anledning av artikeln "Ett öre S.M. 1715" i MYNTKONTAKT nr 4-5/1980 s 80.

Yngve Almers och Ingemar Carlssons kompletterande synpunkter är utomordentligt intressanta. Ehuru jag först ställde mig tveksam till deras uppfattning om att det ett öre, där såväl valören som den sista årtalssiffran saknas, skulle vara avsiktligt präglad, har jag sedan jag något funderat kommit att dela denna åsikt.

Vad sedan gäller den präglingsmaskin som används vill jag med Liljencrantz säga följande:

Väl talas vid flera tillfällen om "präss" men egentligen kan ju detta uttryck också användas om andra verktyg såsom spindelverket vilket ju också benämnes skruvpress. Denna uppfattning framför också Liljencrantz (sid 116) och den skulle alltså göra det möjligt att å ena sidan anta att någon av Magnus Lundströms pressar använts och å andra sidan att förlika den uppfattningen med det tekniska resonemang som Almer och Carlsson för. Med hänsyn till att myntningen eller rättare sagt försöken därmed ägde rum just vid årsskiftet 1714 och 1715 och att en sänkning av ettörets vikt verkade i hög grad aktuell accepterar jag att man vid något tillfälle i försökspräglarna gjorde sådana utan utsättande av myntets valör och årtal.

Med bästa hälsningar

Eder tillgivne

Ernst Nathorst-Böös

Observera

Stockholmsbesökare, som tillhör någon till Svenska Numismatiska Föreningen eller Nordisk Numismatisk Union ansluten förening, är alltid välkommen till Svenska Numismatiska Föreningens möten. Programdetaljer finns inspelade på föreningens automatiska telefonsvarare. (08/67 55 98)

Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte 1980

Lördagen den 31 maj höll Svenska Numismatiska Föreningen sitt ordinarie årsmöte i sommarfagra Sigtuna. Programmet inleddes med ett intressant föredrag av Lars O. Lagerqvist om stadens historia och myntpräglingen där under Olof Skötkonung och Anund Jakob. Därefter besöktes Sigtuna Fornhem under sakkunnig ledning av museichefen Karl Johan Eklund. Rundvandring i staden följde så och sist besöktes det enda i Sverige nu verksamma klockgjuteriet. Klockgjutare Gösta Bergholtz tog emot och berättade om klockgjutning och dess historia. Som tack för den fina visningen erhöll Bergholtz föreningens medalj över N.L. Rasmusson i brons. Nils Ludvig Rasmussons minne hedrades med nedläggandet av en krans på hans grav.

Årsmötesförhandlingar ägde därefter rum på Stadshotellet. Till mötets ordförande valdes G. Bergenstråhle och till sekreterare N.U. Fornander.

Minnet av under 1979 avlidna medlemmar hyllades med en tyst

minut. Styrelsens och revisorernas berättelse upplästes och godkändes. Årsmötet valde 2 nya ordinarie ledamöter Y. Almer och T. Sárkány att efterträda R. Alstertun och B. Tingström som båda önskat avgå p g a bristande tid. Av suppleanterna hade Elisabeth Ljungberg avsat sig omval av tidskäl och till ny suppleant valdes K. Chave, de övriga omvaldes.

Vid konstituerande sammanträde hållet efter årsmötet fördelades posterna inom styrelsen enl följande Ordinarie ledamöter:

G. Bergenstråhle ordförande
T. Sárkány vice ordförande (nyval)
N.U. Fornander sekreterare och kassaförvaltare
Y. Almer (nyval)
M. Greijer programsekreterare
F. Olrog auktionskommissarie
T. Sundquist

Suppleanter:

S. Bakos
K. Chave
F. Held
T. Lind

Valberedningen bestående av Lars O. Lagerqvist, R. Sjöberg och Lennart Wallén omvaldes. Även revisorerna H. Henriksson och G. Wahlqvist samt revisorssuppleant G. Sundberg omvaldes. Årsavgift och inträdesavgift fastställdes till oförändrat 90 resp 60 kr, för juniorer 45 resp 30 kr.

Förslaget till stadgeändring (se MYNTKONTAKT nr 4-5 1980 sid 84) antogs enhälligt.

Föreningens förtjänstmedalj i silver tilldelades *Frank Olrog* för hans mångåriga förtjänstfulla arbete inom föreningen som styrelseledamot och auktionskommissarie.

Föreningens medlemsnål i guld tilldelades *Madeleine Greijer* för hennes uppskattade insatser som styrelseledamot och programsekreterare.

Ordföranden förklarade därefter årsmötet avslutat.

Efter årsmötesförhandlingarnas slut höll Lars O. Lagerqvist ett uppskattat och roande föredrag om inflationer under historien. Ett 50-tal medlemmar avnjöt som avslutning supé på Stadshotellet. Av stämningen under dagen att döma var årsmötet 1980 i Sigtuna mycket lyckat.

Torbjörn Sundquist

Lösningen på Anders Frö-sells ordfläta

De sju först öppnade rätta lösningarna hade insänts av:

1. Wilgot Lind, Träringen 38 E, 416 79 Göteborg.
2. Magnus Widell, Bagaregatan 56, 566 00 Habo.
3. Hasse Hellberg, Vegagatan 3, 172 34 Sundbyberg.
4. Tord Jonsson, Jupitervägen 15 8tr, 611 60 Nyköping.
5. Gunnar Bengtsson, Storgatan 29, 703 63 Örebro.
6. Holger Nilsson, Löjtnantsgatan 10, 781 32 Borlänge samt
7. Gunnar Holst, Vindvägen 1, 430 91 Hönö.

Nr 1 erhöll som pris Numismatiska Meddelanden XXXI och nr 2-7 var sitt ex av V.E. Lilienberg: Förteckning öfver Timmermansordens Mynt- och Medaljsamling (1910).

				1.					
2.	U	P	P	S	A	L	A		
3.				Ö	R	E	B	R	O
4.			L	Ö	D	Ö	S	E	
5.	V	Ä	S	T	E	R	Å	S	
6.		S	K	A	R	A			
7.				K	A	L	M	A	R
8.	J	Ö	N	K	Ö	P	I	N	G
9.	N	Y	K	Ö	P	I	N	G	
10.				V	I	S	B	Y	
11.	S	K	Ä	N	N	I	N	G	E
12.			S	I	G	T	U	N	A

Plakett över Carl von Linné

På Ränthästarhusets fasad, kv. Achilleus. Slussplan 9 i Stockholm avtäcktes onsdagen den 18 juni 1980 kl 16 00 ovan avbildade bronsplakett över Carl von Linné.

Asmund Arle har utfört konstverket på beställning av Kungl Myntkabinettets Vänner, som på detta sätt har velat hedra den icke kungliga svenska person som oftast avbildats på medaljer såväl inom som utom Sverige.

Vid ceremonien, som öppnades av vännernas ordförande regeringsrådet Erik Reuterswärd, erinrades om anledningen till att plaketten uppsatts just på Ränthästarhuset. Här hade Linneus, som han då ännu

hette, sin läkarpraktik under åren 1739–42, ett faktum som hittills varit okänt för de flesta stockholmare. Ordföranden i skönhetsrådet i Stockholm, försäkringsdirektören Anders Nerman tackade för vännernas insats och förankrade i sitt tal ytterligare Linnés hemmahörighet i Stockholm med att berätta om den linnéanska trädgård som anlades under 1700-talet i kv. Cefeus. Bland det 25-tal personer som med vännernas styrelse var närvarande vid ceremonien märktes Linnésällskapets ordförande, professor Magnus Fries och Kungliga Myntkabinettets direktör Ulla Westermark.

Leif Hökstrand

Utställning från Israel

Den 6 juni öppnades en utställning om det moderna Israels mynt och medaljer sammanställd av Ulla Westermark, som också svarar för den stencilerade katalogen (under medverkan av Lars O Lagerqvist vad beträffar medaljerna). Materialet har ställts till förfogande genom Israels Ambassad i Stockholm. En stor del av bildmotiven griper tillbaka på Gamla Testamentet och på händelser i judarnas historia fram till Bar Kochbas uppror, men även moderna, samtidshistoriska skildringar återfinns.

Utställningsfotograf: Gunnel Jansson

Lyckad träff hos Ahlströms

Måndagen den 5 maj möttes ett 30-tal av Svenska Numismatiska Föreningens medlemmar i B. Ahlströms Mynthandel AB:s lokaler på Kungsgatan 28 i Stockholm. En god sherry avnjöts som välkomstdrink och en del av lagret förevisades. Därefter samlades deltagarna kring konferensbordet en trappa upp och diskuterade numismatisk litteratur. Frågan om referenslitteratur bör ha priser utsatta eller ej lockade fram många synpunkter. Tydligt anser de flesta att det är lämpligt med sådana. Dessutom tycks köplusten hos samlare påverkas negativt om en bok saknar prisuppgifter. Även andra bokliga frågor lockade till meningsutbyte.

Sammanfattningsvis var det en mycket lyckad träff. Dessa möten mellan samlare och handlare, som ägt rum under det senaste året, har verkligen visat sig vara både trevliga och lärorika. Det är att hoppas att våra mynthandlare är villiga att ställa upp även i fortsättningen.

FO

Visste Du . . .

– att den kände engelske numismatikern Colin Kraay i sin bok "Greek coins & history – some current problems" (1968) framlägger en ny kronologi för Syrakusas myntning under femte århundradet före Kristus, – att Willy Schwabacher 1958 gav ut den lilla skriften "Das Demareteion" om det berömda Syrakusamynnet, – att Ultuna lantbruksinstituts meddelande nr 29 (1921) innehåller en artikel av E O Arenander om "Grekiska texters och mynts vittnesbörd om den kulliga nötboskapen i Europa och Mindre Asien" samt – att den kände norske konsthistorikern H P L'Orange i några av sina verk om antiken även berör myntkonsten.

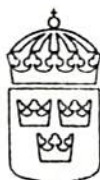
N U F

MINNESMYNT PÅ TVÅHUNDRA KRONOR

Förordning har nu utfärdats om det beslutade minnesmyntet på 200 kronor (se MYNTKONTAKT 1980 nr 4-5, s. 90); den lyder:

Svensk författningssamling

SFS 1980:133

Utkom från trycket
den 29 april 1980

Förordning om minnesmynt på tvåhundra kronor;

utfärdad den 17 april 1980.

Regeringen föreskriver följande.

1 § Med anledning av att kvinnlig tronföljd har införts i Sverige skall minnesmynt med ett namnvärde av tvåhundra kronor tillverkas.

2 § Minnesmyntet skall tillverkas av en legering som består av 925 tusendelar silver och 75 tusendelar koppar samt ha en vikt av 27,03 gram och en diameter av 36 millimeter. Avvikelsen från den nominella vikten får vid uppvägning av 100 mynt vara högst 27 gram.

3 § Minnesmyntet skall ha följande prägel. På framsidan Konung Carl XVI Gustafs bild, profil, vänster sida, omgiven upptill av orden "CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG" och nedtill av orden "FÖR SVERIGE I TIDEN". På höger sida under bilden konstnärens signatur "MN". På frånsidan texten till första paragrafen i successionsordningen, ovanför texten "1980" och nedanför texten "200 KR" omgivet av till vänster "E", som anger myntningsorten, och till höger "U", som utgör initialbokstaven i myntdirektörens efternamn. Randen skall vara slät.

Denna förordning träder i kraft två veckor efter den dag, då förordningen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

På regeringens vägnar

GÖSTA BOHMAN

Lars Hedberg
(Ekonomidepartementet)

Jubileumsmynts- service

Svenska Numismatiska Föreningens medlemmar kan från föreningens kansli, Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm, rekvidrera jubileumsmyntet. Ett ännu ej bestämt antal mynt kommer att av föreningen inköpas och utförsäljas så länge lagret räcker. Högst 2 ex säljes till varje köpare. Likviden insättes i förskott på postgirokonto nr 15 00 07-3. För dem som vill ha myntet (mynten) sända per post tillkommer porto-kostnader på 10 kr (för 1 ex insättes alltså 210 kr och för 2 ex 410 kr). Avhämtas myntet (mynten) personligen på kansliet betalas endast det nominella värdet (för 1 ex insättes alltså 200 kr och för 2 ex 400 kr).

Internationellt samarbete

Den internationella numismatiska kommissionen höll sitt årliga sammanträde den 2-3 maj i Augst nära Basel. Denna exklusiva samling numismatiker valdes vid den internationella numismatiska kongressen i Bern i september 1979. (Se MYNTKONTAKT nr 8/1979 s 169). Enligt rapport från sammanträdet väntas Bernkongressens handlingar föreligga i tryck under senare hälften av 1981. Vidare blir det den 22-24 april 1981 en överläggning om "Emergency Coinage" i Dublin och ett möte i Israel 1982 om "Greek Imperial Coinage".

Nytt fra Den Kongelige Mynt – maj 1980

A. MYNT

1. PREGTALL FOR 1979

Følgende antall mynter ble preget med årstallet 1979:

5 kroner	6 818 000
1 kroner	15 896 500
50 øre	10 152 000
25 øre	16 666 000
10 øre	25 808 000
5 øre	25 255 000

2. MYNTSETT 1979

1979-settningen ble pakket i et antall av 58 000, hvorav 50 000 i Sandhill-kassett og 8 000 i vakuumpakning. Norges Banks skillemyntkasse oppgir at man er utsolgt for myntsett 1979.

3. MYNTSETT 1980

Monteringen av myntsettet for 1980 er i full gang. På grunn av 200-kronen vil et tilstrekkelig antall for dekning av hele landet først foreligge utpå høsten. Vi må derfor be interesserte holde seg orientert om når salget kommer i gang ved henvendelse til banker og andre som forhandler disse settene. – Priserne på 1980-settet er kr 18:– monteret i Sandhill-kassett og kr 16:– i vakuumpakning.

4. 200 KRONER MINNEMYNT 1980

I anledning av 35-årsjubileet for frigjøringen den 8 mai 1945 er det utmyntet en 200-krone minnemynt i sølv.

Myntet er gyldig betalningsmiddel og utgis til pålydende.

Myntens data: Diameter: 36 mm
Vekt: 27 g
Legering: 625 ‰
Ag

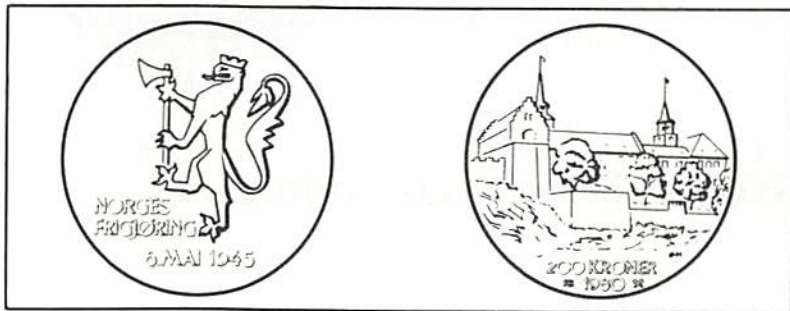
Preg: Advers: Fri riksløve. Under og til venstre, delt på tre linjer: NORGES FRIGJØRING 8. MAI 1945.

Revers: Akershus Slott, sett fra sjøsiden. Under og til høyre myntgravørens merke ØH. Nederst et felt med tekst 200 KRONER og under dette "1980" midtstilt mellom myntdirektørens merke AB og Den Kongelige Mynts merke: Hammer

og bergsjern.

Rand: Glatt.

Design og modellarbeid ved myntgravør Øivind Hansen.

B MEDALJER

I 1979 produserte vi i alt 12 nye medaljer og merker, for 4 av disse ble det benyttet gamle stempeler delvis omarbeidet, av de resterende 8 regner vi med at følgende er av interesse for publikum:

1. MEDALJE FOR REDNINGS-DÅD TIL SJØS

Advers viser riksvåpenet med krone og har omskriften: KONGERIKET NORGE. På revers omslynger en ekekrans ordene FOR REDNINGSDÅD TIL SJØS, i midten skal redningsmannens navn inngraveres sammen med datoen da redningsdåden fant sted. Medaljen utstyres med hempe, ring og spenne – tilsvarende Norges Vels medajle.

Myntgravør Øivind Hansen har tegnet og modellert denne medaljen.

2. DRAMMENS FILATELIST-KLUB/NORSK FILATELIST-FORBUND

Medaljen som har en diameter av 45 mm, viser på forsiden "løven med dobbeltfot" fra en av de dyreste varianter av frimerket Norge nr 1, samt innskriften PRO/FILA-/TE-LIA. Medaljens bakside er blank og er beregnet på inngravering av utstillers navn.

Medaljen er tegnet av en Drammens Filatelist Klubs medlemmer, tegnesjef Thor Tollefsen, og modellert av myntgravør Øivind Hansen.

3. FRIMERKEUTSTILLINGEN "BJØRGVIN 79"

Til den nasjonale frimerkeutstilling-

en "Bjørgvin 79" leverte vi en plakett med målene 60 x 40 mm. Som motiv er benyttet en rekke vikingeskipsstevner hentet fra urskjæring på en knortekjepp som ble funnet ved utgavingen på Bryggen i Bergen.

Plaketten er modellert av mynt-

gravør Øivind Hansen etter tilsendt tegning utført av Arne Sv. Toklum, Bergen.

Ingen av medaljene produsert ved Den Kongelige Mynt i 1979 kan selges på det åpne marked.

Bodil Selnes

ÅRSMÖTE

Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner hade sitt årsmöte den 13 maj på Kungl. Vetenskapsakademien. Styrelsen fick följande sammansättning: Ordf Erik Reuterswärd, v ordf Lennart Uhlin, skattmästare Ulf Nordlind, övriga ord ledamöter Lars Fleming, Staffan Högberg, Leif Hökstrand och Ulla Westermark, suppl Torsten Fridlitzius, Harald Nilsson (sekreterare) och Frank Olrog. Efter årsmötesförhandlingarna orienterade Wilhelm Odelberg om akademiens historia och verksamhet varefter han med sakkunnighet förevisade Berzelius-museet. Kvällen avslutades med ett uppskattat samkväm i "Klubbvillan".

FO

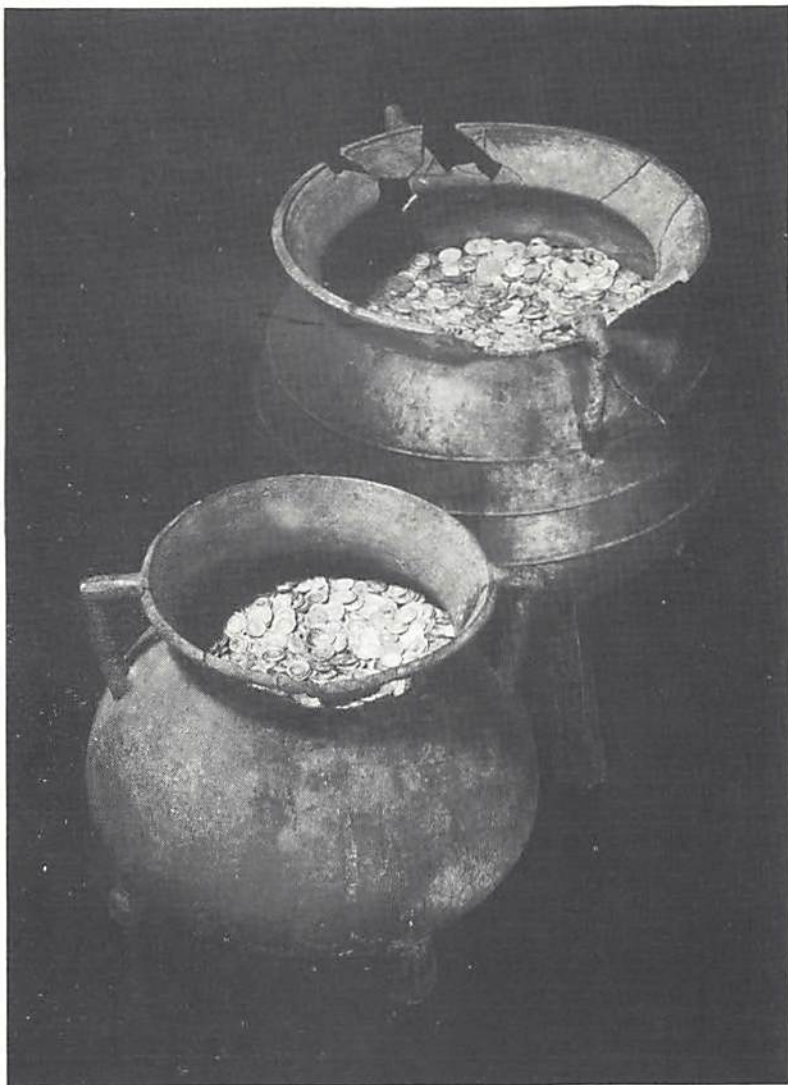
MYNT-KURS

Ny "introduktionskurs i numismatik" startas av Medborgarskolan första veckan i oktober under medverkan av Svenska Numismatiska Föreningen. Deltagarantalet skall begränsas varför anmälningarna bör komma in i god tid, helst första hälften av september.

PR-kommittén

RECENSIONER

DANEFÆ. Redigeret af rigsantikvar P.V.Glob, udgivet af Det Kongelige Nordiska Oldskriftselskab og Jysk Arkæologisk Selskab. Kr. 225,00 incl. moms.

Kirialfyndet

Danefæ utkom som en hyllning och en gåva till drottning Margrethe på hennes 40-årsdag den 16 april i år. Boken innehåller illustrationer och beskrivningar på danska och engelska av en rad förnämliga danska fynd som gjorts under drottningens livstid, d v s under de senaste 40 åren. Samtidigt öppnades en utställning på Nationalmuseet i Köpenhamn av samma material. Utgivningen av Danefæ har bekostats av

en rad danska fonder och stiftelser. Behållningen av försäljningen går till en ny fond för dansk arkeologi, Dronning Margrethe II:s arkæologiske Fond. Priset 225 danska kronor är i och för sig lågt för en bok av en så utomordentlig kvalitet som denna och samtidigt har köparen således glädjen att kunna bidra till den nybildade fonden.

Boken inleds med ett urval bilder från de utgrävningar som den dan-

ska drottningen i yngre dagar deltagit i. Bland dem återfinns vi en av henne tillsammans med morfar Gustaf VI Adolf i San Geovene 1956. Därefter följer några sidor om dansk fornminneslagstiftning och om begreppet Danefæ. Det hör till de danska ord, som vällar svenska läsare huvudbry. Danefæ betyder dött, herrelöst gods, till vilket ingen ägare finnes. Den danska fornminneslagstiftningen är liksom den svenska av gammalt datum. Vår finns formulerad i 1684 års fornvårdsplakat men går tillbaka till medeltidens allmänna landslag. De danska kungl förordningarna av 1737 och 1752 bygger på Christian V:s lag av 1683 och grundtanken är att "Hvad ingen ejer, det ejer kongen" finns formulerad redan i medeltidens landskapslagar och i Valdemar Sejrs lag från 1241. I Danmark som i Sverige har denna tidiga fornminneslagstiftning och dess förankring hos befolkningen haft en avgörande betydelse för den rikedom av nationella, arkeologiska samlingar som samlats i våra museer

Av de många danska fornyfynd som gjorts under den sista 40-årsperioden har 125 utvalts att ingå i detta praktverk. De är illustrerade på 85 planscher, alla i färg och tagna av Nationalmuseets mästareffotograf Lennart Larsen. Vissa bilder är av ett så raffinerat artisteri att man nästan glömmer föremålen för bilden som konstverk (nr 16, nr 51). Å andra sidan får han små föremål inte minst mynt, att framträda med en pregnans och detaljrikedom som gör dem värtaliga (t ex nr 42). Detsamma gäller nr 31, ett utsökt smycke, som man i utställningen lätt går förbi på grund av dess litenhet.

Fynden spänner över lång tid från stenåldern till 1700-talet och omfattar föremål av mångahanda slag. Myntfynden utgör en betydande andel och bland författarna märks tre av Den kongl. Møntsamlings medarbetare: Kirsten Bendixen, Anne Kromann och Jørgen Steen Jensen. En hedersplats intar Kirialfyndet från 1967. De 81.422 tyska, engelska och franska medeltidsmynten i sina trevliga, runda kittlar har även utvalts att pryda utställningsaffischen. Detta Danmarks och hela Nordens största myntfynd kunde tack vare en samlad insats av den danska Møntsamlingen publiceras av Jørgen Steen Jensen i Nordisk Numismatisk Årsskrift redan 1970

och är en av de viktigaste fyndpublikationerna i denna tidskrift.

Bland myntfynden utgör de från de s k svenskekrigen. Lennart Torsstensons fälttåg 1643-45 och Karl X Gustavs erövringskrig 1657-60, en stor grupp, som hos en svensk inte uppväcker några gladare känslor. Störst är den praktfulla Balle-skatten funnen 1968 med över 12 000 mynt förutom silverpjäser, skedar och smycken. (Balle-skattens mynt är publicerade av Kirsten Bendixen i *Årbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1973.)

Ett vikingatidsfynd (nr 70) innehåller armringar, silverbarrer, hack-silver m m av samma slag som de svenska vikingatidsfynden men i motsats till de svenska fynden, i vilken mynten oftast utgör huvudparten, finns här endast ett enda mynt, en arabisk dirhem.

Fynden är ordnade kronologiskt vilket ger en angenäm omväxling i upplägningen. De sista årens fynd

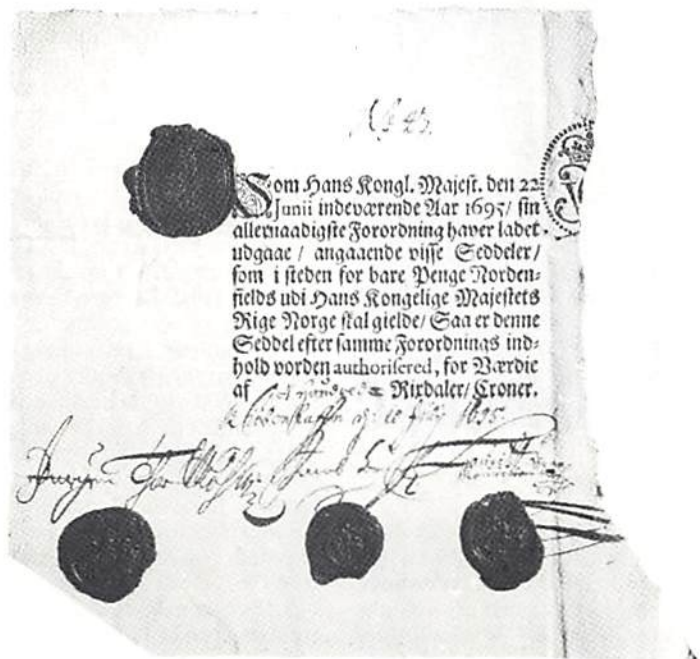
kommer således sist i boken. Bland dem finner vi givetvis "århundradets största guldmynskatt" (nr 78), funnen 1976 vid Vejby Strand. Så när som på två mynt består den av engelska nobler i olika valörer från Edvard III och myntade efter 1351. Även i Sverige har betydande fynd av dessa engelska guldmynst gjorts, senast ett enstaka exemplar i Habo i Västergötland 1977.

Till de sista årens märkligaste arkeologiska fynd hör nya gravfynd från de sedan länge kända gravfälten vid Himlingøje. Priset bland gravgåvorna tar det underbara, röda dryckeshornet i glas, det enda kända i sitt slag och nästan intakt (nr 79).

Detta axplock torde räcka för att visa att Danefæ med sina sköna bilder och koncentrerade men innehållsrika texter är en bok att glädjas åt och att återkomma till, värd att läsa och att äga.

Ulla Westermark

Bjørn R. Rønning: NORGES PENGESEDLER OG SEDEL BANKVÆSEN INNTIL 1974. Del 1: Sedler utstedt i København (omfatter også Danmarks pengesedler 1713-1813). Oslo, Universitetsforlaget, 1980. 258 sidor. Mycket rikt ill. Norska kr. 184:--.

Chefen för Oslo univeristets myntkabinett, förstekonservator *Bjørn R. Rønning* gav 1971 ut en sammanställning över "Norges mynter 1628-1873". Året därpå publicerade

han ett arbete om "Norges mynter og pengesedler etter 1874".

Rønning har nu lagt fram ett nytt arbete, den första systematiska översikten över sedelväsendet i

Norge alltifrån upprinnelsen på 1600-talet fram till övergången till kronan som myntenhet på 1870-talet. Före 1814 hade Norge och Danmark gemensamt penningväsen: en stor del av de sedlar, som begagnades i Norge, begagnades därför också i Danmark.

Av praktiska skäl är arbetet uppdelat på två band. Arbetets första del, som nu föreligger, omfattar tiden fram till 1814, sålunda den tid då det norska penningväsendet hade sitt centrum i Köpenhamn.

Arbetets andra del kommer att omfatta det rent norska sedelväsendet, sådant detta utvecklade sig från 1807, med centrum i Kristiania.

Danmark-Norges ekonomiska tyngdpunkt låg, som sagt, fram till 1814 i Köpenhamn. Där låg också från 1736 de båda rikenas gemensamma sedelutgivande bank, *Den Kiøbenhavnse Assignations-Vexel- og Laanebank (Kurantbanken)*. Det är, säger Rønning, upprättandet av denna bank, som på allvar markerar pappersmyntets inmarsch i det dansk-norska penningväsendet, även om de höga belopp som sedlarna löd på gjorde, att mynt ännu i många år var så att säga allenarå-

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 9 sändes gratis
på begäran

**K Ö P E R
B Y T E R
S Ä L J E R**

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:

Vard. 10-18
Lörd. 10-13

dande som rörelsemedel bland största delen av folket. Införandet av sedlar på ett så lågt belopp som 1 riksdaler 1762 förde med sig ökad användning av pappersmynt också bland "vanliga människor", bönder, fiskare och den växande gruppen av löntagare. Fram mot slutet av 1700-talet blir sedlarna det vanligaste rörelsemedlet, medan mynten hänvisas till den blygsammare roll de sedan skulle spela. Det är, menar Rønning, inte oriktigt att säga, att vid ingången av 1800-talet hade begreppet "pengar" i folks medvetande blivit så att säga synonymt med "sedlar". – För en svensk sedelhistoriker, som ständigt och jämt i sina forskningar gjort – och alltså gör! – exakt samma iakttagelse, låter dessa Rønning's ord nära nog som en hälsning hemifrån.

Vid norska bergverk begagnades på 1800-talet, delvis in på 1700-talet, ett system med kreditmedel som betalning för utfört arbete, *bergverks-sedlar*. De första riktiga sedlarna i Danmark-Norge hade till upphovsman en fantasirik affärsman i Bergen, den även här i Sverige bekanta Jørgen thor Møhlen. Dessa sedlars spännande historia tecknas livfullt. De auktoriserade sedlar, som gavs ut 1713–1728, kom till för att skaffa täckning för de ökade statsutgifter, som förorsakats av det stora nordiska kriget (1700–1720). 1736 började, som vi nyss nämnade, Kurantbanken att ge ut sedlar; helt naturligt skildras dessa viktiga sedlar ingående.

I Sverige led som bekant redan Stockholms Banco på 1660-talet skada genom en mängd efterapade och förfalskade kreditmedel. På 1700-talet förorsakade sedeletterapare och sedelförfalskare – av vilka efteraparen tydligen betraktades som den värre brottslingen – stora bekymmer för riksbankens ledning. Rønning drar fram många fall av sedeletterapning och sedelförfalskning; dessa brott var ingalunda okända i Norge!

Rønning har uppenbarligen nödgats konstatera en viss knapphet i det föreliggande beståndet av till våra dagar bevarade sedlar: det är ett *crux* som svenska sedelhistoriker ofta möter. Han redovisar själva föremålsmaterialen ytterst noggrant och belyser det genom en god ekonomisk-historisk dokumentation.

Boken är ett fint exempel på högtstående bokproduktion: papper, typografi, illustrationer – allt är ut-

sökt. Det är med stort intresse vi väntar på andra delen av detta förenämliga arbete.

Torgny Lindgren

In honour of Humphrey Sutherland

Den som något studerat utländsk litteratur om den romerska antiken har då och då stött på namnet Humphrey Sutherland. Namnet tillhör en med åren allt mer betydande engelsk numismatiker.

Till Sutherlands 70-årsdag 1978 utgavs en festskrift – "Scripta nummaria romana. Essays presented to Humphrey Sutherland". En av den romerska antiken intresserad numismatiker har mycket av intresse att finna i boken, såsom framgår av artikelrubrikerna:

Michael Crawford: Trade and movement of coinage across the Adriatic in the Hellenistic period;

Daphne Nash: Plus ça change: currency in Central Gaul from Julius Caesar to Nero;

David W. MacDowall: The organisation of the Julio-Claudian

mint at Rome;

Colin M. Kraay: The bronze coinage of Vespasian: classification and attribution;

Philip V. Hill: The monuments and buildings of Rome on the coins of early Severans, A.D. 193–217;

R.A.G. Carson: Mints in the mid-third century;

C.E. King: Denarii and quinarii, A.D. 253–295;

J.P.C. Kent: Urbs Roma and Constantinopolis medallions at the mint of Rome;

Patrick Bruun: Site finds and hoarding behaviour;

Richard Reece: Bronze coinage in Roman Britain and the Western Provinces, A.D. 330–402;

Ian Stewart: Anglo-Saxon gold coins;

Jean-Baptiste Giard: Images de l'Antiquité romaine et de la Renaissance française;

Cornelius Vermeule: The imperial shield as a mirror of Roman art on medallions and coins.

NUF

Numismatisk litteratur till förmånspris

Medlemmar av Svenska Numismatiska Föreningen jämte anslutna föreningar samt av föreningar anslutna till Nordisk Numismatisk Union har möjlighet att köpa numismatisk litteratur till starkt nedsatta priser. Skriftlig rekvisition insändes till Svenska Numismatiska Föreningen, Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm. (Till jämförelse anges inom parentes vårt bokhandelspris exkl moms.)

Numismatiska Meddelanden

Del 10. Bl a om medaljer och besittningsmynt. 1887. 25:– (35:–)

Del 13. Hyckerts supplement till och fortsättning på B. E. Hildebrands beskrivning av Sveriges och svenska konungahusets medaljer till och med 1890. 1892. 50:– (70:–)

Del 16. Appelpgren: Gustaf I:s mynt (rikligt bildmaterial; numera ersatt av A:s beskrivning 1933, men innehåller värdefulla uppgifter om exemplarens ägare). 1905. 30:– (40:–)

Del 17. Hyckert-Lilienbergs beskrivning av medaljer över enskilda svenska män och kvinnor från äldsta tid till 1914. Delvis nytryckt 1975 och häftad i ett band. Oumbärlig för alla medaljsamlare. 225:– (265:–)

Del 18. Bl a om svenska mynt och myntvärden; Oskar II:s mynt; auktionspriser 1900–07. 1908. 25:– (35:–)

Del 23. Bl a om Svenska Numismatiska Föreningens historia; Olof Skötkonungs mynt; imitationer av svensk-baltiska schillingar i Suczawa; Sten Sture d y:s stormynt, äkta och falska. 1923. 30:– (40:–)

- Del 24. Wahlstedt: Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor (forts på nr 17). 1925. 50:- (70:-)
- Del 25. Wahlstedt: De svenska plåtmyntens historia; de stora plåtmynten. 1931. 30:- (40:-)
- Del 30. Svenska och utländska uppsatser, rikt ill. (delvis i färg) om ämnen från antiken, medeltiden och nyare tid (tillägnad N. L. Rasmusson). 1965. 30:- (40:-)
- Del 31. Svensk numismatik i olika uppsatser, från vikingatid till våra dagar, rikt ill. (till SNF:s 100-årsjub. 1973). 1973 25:- (35:-)
- Del 31 a. Dito inbunden 32:50 (45:-)
- Del 32:1. Ulla Ehrensvärd: Medaljgravören Erik Lindberg. Förutom en biografi över L. och en skildring av hans livsverk som bl a Myntverkets gravör innehåller boken en viktig översikt av mynt- och medaljpräglings teknik. Rikt ill. 1974. 85:- (125:-)
- Del 32:1 a. Dito inbunden 100:- (150:-)

Nordisk Numismatisk Årsskrift

- 1953, -55 18:- (30:-)
- 1956, -59 18:- (30:-)
- 1975/76 20:- (30:-)
- 1977/78 20:- (30:-)

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

1954-1979. Vissa årgångar slutsålda. Enstaka nummer t o m 1975 kostar 1 kr därefter t o m 1977 kostar de kr 1:50 därefter pr st kr 3:50.

Övrig litteratur, försäljes till nedsatt pris till medlemmar i SNF och till SNF och NMU anslutna föreningar.

- Ahlström-Brekke-Hemmingsson: Norges Mynter. Ill. Priser till 1978 75:-
- Lagerqvist: Svenska mynt under vikingatid--gotländska mynt. Häft. 42:-
- Lagerqvist: Ur guldmyntets historia 3:-
- Lagerqvist: Mynten berättar. 1:75
- Lagerqvist-Nathorst-Böös: Mynt 27:-
- Lilienberg: Förteckning öfver Timmermansordens mynt- o medaljsaml. 5:-
- Livijn: Aritmetica - En konst för factorer, bokhållare... 15:-
- Matsson: The Gods Goddesses and Heroes on the ancient Coins... 19:-
- Nathorst-Böös: Hela världens tjuv 56:-
- Nilsson: Svenska mynt under Oskar II:s tid (häft. 7:-) 10:-
- Rasmusson: Sturetidens svenska myntförhållande (nytryck) 15:-
- Rasmusson: Pengar på Gotland 5:-
- Tingström: Svensk Numismatisk Uppslagsbok. 3:e uppl 1972 50:-
- Smärre skrifter nr 1: SNF:s stadgar. Gratis till medl. 2:-
- Smärre skrifter nr 2. Ill förteckning över SNF:s medaljer 1875-1977. Historik. 7:-

Diabildserie

Diabilder, 20 st, Svenska mynt, med text av L. O. Lagerqvist 40:-

Medaljer

- Nr 53 Rasmusson, N. L., silver 450:-
- D:o brons 110:-
- Nr 56 Erik Lindberg/Årsmötet 1976, silver 55:-
- Nr 58 Myntreformen 1975, silver 220:-
- Nr 59 von Francken/Årsmötet 1977, silver 60:-

Vikingatida myntpräglingsfynd

År 1980 har blivit något av "vikingens" år. I British Museum i London pågår en stor utställning om vikingatiden. Vårt eget historiska museum har en utställning om båtgravar från vikingatiden och har skickat en utställning till Ryssland.

Det kan då vara lämpligt att berätta, att i den engelska staden York pågår utgrävningar för att avslöja stadens vikingatida historia. Härvid har man sommaren 1979 hittat en blyplatta, på vilken en av stadens

myntmästare gjort provavtryck av tvenne nya stammar. Aversen visar ett litet kors och inskriften EA-DVVIG REX. Eadwig var Englands konung under åren 955-959. Reversen har retrograd inskrift och anger myntmästarnamnet Frothric.

Fynd av ovan omnämnt slag är sällsynta. Blyplattan finns avbildad i Spink's Numismatic Circular för juli - augusti 1979.

NUF

5-öringen för dyr - kostar 7 öre att göra

En femöring kostar i dag ungefär sju öre att tillverka. Myntverket har därför fått regeringens uppdrag att se över hur tillverkningskostnaden kan skäras ned.

Myntet innehåller 95 proc koppar och den metallen har, liksom bl a silver, stigit i pris. Efter prishöjningarna i vintras föreslog myntverket att både fem- och tjugofemöresmynten skulle bort.

Skälet var att fem-öringen var för dyr och att det skulle vara praktiskt att avrunda till närmaste tio-tal vid betalning. Därmed borde också 25-öringen försvinna.

Regeringen vill inte gå med på det förslaget utan anser att det är bättre att undersöka om fem-öringen kan göras billigare.

Nr 60 Ziervogel/Årsmötet 1978, silver
Nr 63 Carl XVI Gustaf/Årsmötet 1979, silver

140:–
150:–

OBS! Nr 56 och nr 59 bör beställas före utgången av år 1980. Därefter kommer kvarvarande exemplar att nedsmältas i samband med prägning av nya medaljer och jetonger för föreningen.

AUKTIONER

Oktober 4 Frimärkshuset AB på Hotell Malmen, Stockholm.
November 6–7 Svenska Numismatiska Föreningen på Historiska museerna, Stockholm.
November 22–23 B. Ahlström Mynthandel AB på Operakällaren, Stockholm.
November 29 SVEA Mynt & Frimärkshandel AB på Hotell Sheraton, Stockholm.
November 23–24 Münzhandlung Lanz, Graz, Österrike.

FÖRENINGAR

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 8.30–16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.00 den 8/9, 13/10, 10/11 och 8/12. Lokal: Traktören, Köpmangatan. Föreningen håller öppet hus i Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3, kl 18.30–21.00 den 22/9, 27/10 samt 24/11.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på Restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad den 19/9, 17/10, 21/11, 12/12.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten i Valbo kommunalhus den 6/9 kl 13.00, 6/10 kl 19.00, 6/11 kl 19.00 och 6/12 kl 13.00. Upplysningar tel 026/13 11 77, 25 26 17.

SAMLARKLUBBEN NUMIS Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar 0910/186 80.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

Carl XII och – Amerika!

Aloë-medaljen av Arvid Karlsteen. Foto: Jüri Tamsalu, KMK

Inom numismatikens värld lär man sig så småningom att möta de mest häpnadsväckande ting – men jag stod ändå till en början helt oförstående, när jag vid ett besök hos Spink's i London slog upp Bett's "American Colonial History Illustrated by Contemporary Medals" och mötte Carl XII:s ansikte och en beskrivning av en medalj med konungens bild. Vilken sammanställning – vår store karolinske hjältekonung och – Amerika!

Jag köpte naturligtvis boken för mitt numismatiska bibliotek i och för ytterligare studier i Amerikas medaljhistoria. Medaljen återfinns i Hildebrands verk om Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar under nummer 138 och rubriken "En blombarande aloë på Kongl. Rådet Grefve Nils Gyldenstolpes gård Noor i Knifsta socken i Upland år 1708–1709".

Hildebrand skriver följande om medaljen:

En blommande aloë betraktades denna tid som en utomordentlig märkvärdighet, emedan man hade den föreställning, att denna vexts blomning icke inträffar oftare än hvar hundrade år.

Detta uttalande bestyrks av att Betts har en särskild avdelning för "American Century Plant" med beskrivning av sju medaljer över i botaniska trädgårdar i Europa under 1700-talets början blommande aloë:

1700	Leipzig
1701	Wolfenbüttel
1709	Gyldenstolpes gård
1710	Gotha
1711	Leipzig (ett annat exemplar)
1720	Salztal
1726	Nürnberg

Den av Betts avbildade svenska medaljen finns i silver vid Yale-universitetet.

NUF

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGE-SPALT.

Skicka gärna med ett tydligt *foto* av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi. Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Fråga:

I källanvisningar och bibliografier är äldre akademiska disputationssamlingar vanligen förtecknade under preses' namn och inte upptagna under respondenten, som försvarande avhandling. Som exempel kan nämnas: "J.G. Wallerius, De valore et proportione monetæ sviogothicæ argenteæ, 1760 (T. Lindgren, Sveriges mynt 1719-1776, s. 156). Avhandlingens titelblad anger J.G. Wallerius som preses och J. Segersten som respondent vid disputationen.

Kan man här och vid liknande äldre akademiska avhandlingar utgå från att preses och inte respondenten är den verkliga författaren?

Gunnar Holst, Hönö

Svar:

Du har alldeles rätt i din förmodan. Preses - disputationssamlingens ledare - var i regel också författare till avhandlingen, för vars innehåll han var ansvarig. Genom 1852 års statuter för universiteten i Uppsala och Lund skedde ändring. Då restes det rimliga kravet, att den som ville vinna en lärdomsgrad vid universitetet

själv skulle författa den föreskrivna avhandlingen (Svensk Författningssamling 1852 nr 20, kap. X).

Torgny Lindgren, Uppsala

Fråga:

Heter det jeton eller jetong och hur uttalas detta ord? Vad är det för skillnad mellan en sådan och en medalj?

Ax. O. Larsson, Stockholm

Svar:

Svenska Akademiens ordbok meddelar i band 13 A, spalt J 87 (tryckt 1934) följande om ifrågavarande ord. Det kommer av det franska ordet jeton, som egentligen betyder: gjutet föremål, medalj med mera. I svenska språket har ordet funnits i formerna jeton, jetton, jetong och jetong. I ordboken upptas ordet endast i den sistnämnda formen, jetong. I svenska språket har ordet begagnats i två betydelser, dels myntliknande föremål, som användes såsom hjälpmedel vid räkning och för markering, särskilt om spelmark; förr även om föremål, som användes vid räkning på räknebräde, räknepenning; dels 2) medalj, medalj blott om ett slags medaljer, som vid vissa vittra eller lärda sammfundssammankomster utdelas åt de i sammankomsten deltagande medlemmarna (särskilt åt dem, som infunnit sig vid sammankomstens början); förr även om minnesmedalj; förr även särskilt om mindre medalj, som utdelades såsom belöning för framsteg, flit, skicklighet och dylikt, belöningsmedalj, belöningspenning.

Svenska Akademiens ordlista, 10:e upplagan (1979), har däremot endast: Jetong (sjetång'), belöningspenning, skådepenning.

Förklaringen i Olof Östergrens *Nusvensk ordbok* III (1926), lyder: Jeto'ng (sj-ång) spelmark; spel- eller belöningspenning; skådepenning.

Även i *Ord för ord*, 2:a upplagan (1977), anges två betydelser: Jetong [sjetång'] se medalj; spelmark.

Så långt hrr ordboksredaktörer. Låt oss nu lyssna till två numismatiker.

I *Svensk Uppslagsbok*, 2:a upplagan, band 14 (1950), skriver Nils Ludvig Rasmusson, att jetong är ett

"föremål, ursprungligen avsett för användning på ett räknebräde, ab'acus. Sedan räkningen på abacus blivit mindre vanlig, fick jetongen från 1700-talet karaktären av spelpenning. - Ordet jetong kom även att helt enkelt beteckna medalj av mindre, med de vanliga jetongerna överensstämmande format".

I MYNTKONTAKT 1980 nr 3, s 59, berättar Tuukka Talvio, att Henrik Gabriel Porthan lärde sina studenter, att skillnaden mellan en jetong och en medalj inte alltid var bestämd. Gränsen gick "ungefär" vid en slants storlek, det vill säga vid cirka 31 millimeters diameter. Upp till denna diameter var det fråga om jetonger, över denna diameter var det fråga om medaljer, ansåg Porthan.

För min del tror jag inte, att vi kan komma fram till en bättre bestämning än vad Porthan gjorde med sin "ungefärliga" definition. Till undvikande av missförstånd är det enligt mitt förmenande bättre att inte säga jetong utan i stället liten medalj, medalj med 31 millimeters diameter, eller något sådant.

Firman Sporrongs har tagit sig för att begagna ordet jetong såsom benämning på de runda föremål av guld, platina och silver, som firman tillverkar och säljer till folk, som genom investering i dylika föremål tror sig skydda sitt kapital mot vad som i reklamen kallas för "inflationens härjningar". Huruvida detta bruk av ordet jetong är riktigt, det kan vi nog ha skilda uppfattningar om.

Torgny Lindgren, Uppsala

Fråga:

Jag äger en liten samling sedlar, 5 kronor 1955, 5 kr 1956. Där finns två små bokstäver ovanför siffran 5 till höger, 5 kr 1961, 5 kr 1963. Där finns inte sådana bokstäver. Är det OK?

Günther Seemann, Dalby

Svar:

Din iakttagelse är riktig. På de 1954 införda sedlarna å 5 kronor fanns som du säger två små bokstäver ovanför valörsiffran 5 i nedre högra hörnet på sedelns framsida. Deras syfte var att underlätta sedeltryckeriets interna kontroll. Dessa bokstäver omnämndes inte i kungörelsen den 26 maj 1954 (nr 343) om utgivande av ifrågavarande sedlar. Bokstäverna togs bort 1959; någon

kungörelse härom utfärdades inte.

I detta sammanhang kan jag påpeka, att liknande kontrollbokstäver också fanns på 1890 års sedeltyp. De infördes genom kungörelse den 10 juni 1898 (nr 59) och kallades då arbetsmärken. Vi finner dem på sedlarnas baksida, en rätt tydligt framträdande bokstav på vardera sidan av Gustav Vasas porträtt. 1955 skedde en ändring. I stället för en bokstav sattes två bokstäver på ömse sidor om Gustav Vasa: de var betydligt mindre och utförda i avsevärt svagare tryck.

Torgny Lindgren, Uppsala

ROM – ÄNNU EN GÅNG!

Att specialisera sig inom numismatik leder till jakt på vad som skrivits om ens samlarområde. Detta är inte alltid lätt, ty särskilt inom numismatikens område har nya forskningsrön lagts fram i ett mycket stort antal skrifter och tidskrifter, ofta i minst väntade sammanhang. Därför är festskrifterna av stort värde.

Denna gång redovisas innehållet i den festskrift som året 1956 tillägnades den engelske numismatikern Harold Mattingly ("Roman coinage: Essays presented to Harold Mattingly"). Han är författare till det ännu främsta enbandsverket om romerska mynt.

Festskriftens bidrag är följande:
Jones: Numismatics and history,
Robinson: Punic coins of Spain and their Bearing on the Roman Republican Series,
Pink: Special Coinages under the Triumviri Monetales,
Alföldi: The Main Aspects of Political Propaganda on the Coinage of the Roman Republic,
Grant: The Pattern of Official Coinage in the Early Principate,
Kraay: The Behaviour of Early Imperial Countermarks,
Bellinger: Greek Mints under the Roman Empire,
Woodward: The Cistophoric Series and its Place in the Roman Coinage,
Sutherland: Flexibility in the "Reformed" Coinage of Diocletian,
Kent: Gold Coinage in the Late Roman Empire,
Toynbee: Picture-language in Roman Art and Coinage,

Carson: System and Product in the Roman Mint,

Grierson: The Roman Law of Counterfeiting,

Robertson: The Numismatic Evidence of Romano-Celtic Coin Hoards.

Festskriften innehåller även Mattingly's bibliografi.

NUF

KONTAKT- PUNKTEN

Inför den stundande höstsäsongen är ganska mycket förberett eller under förberedelse:

Det blir en ny kurs i numismatik, även denna gång i samarbete med Medborgarskolan. Den är planerad att hållas på tisdagar kl 13.30. In-

tresserade kan få uppgifter antingen på kansliet eller direkt hos Medborgarskolan. Beräknad start första veckan i oktober.

Under planering är även en numismatisk gruppresa till Helsingfors eller Åbo. Tidpunkten är ännu ej bestämd men troligen läggs resan under slutet av oktober eller under november. Eftersom anmälningstiden blir kort (se vårt oktober-nummer), så kan det vara klokt att bespetsa sig på deltagande i god tid.

Den korta anmälningstiden beror på att tidpunkten för höstens ordförandekonferens i Örebro ännu ej kunnat fastställas.

Våra medlemmar tycks inte vara på det klara med, att vi med glädje tar emot förslag till träffar och möten. Vi har t o m möjlighet att ordna extra sådana om förslag inkommer i något sånär god tid.

F n förbereds en extra afton till hösten om numismatisk litteratur. Månet utländskt verk är svårt att komma över här hemma. Tänk om vi kan hjälpa till! Skriv några ord till kansliet om önskemål. Märk kuvertet: "Extraväll" – och vi hör av oss.

KC

AUKTION 15

Mynt o Sedlar: Lördagen den 8 november
kl 10.00

Bl a Riksdalrar av utmärkt kvalitet

AUKTION 16

Aktiebrev: Lördagen den 8 november
kl 13.00

Lokal: Ingenjörshuset, Malmskillnadsgatan
48 Mitt emot vår affär

Katalogerna utkommer i oktober och fås enklast genom att sätta in 20:- på postgiro 70 26 86-7.
Aktiekatalogen enbart 5:-

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm
Telefon 08/11 05 56. Postgiro 70 26 86-7.

**NYFÖRÄRV TILL SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRE-
NINGENS BIBLIOTEK**

Under den senaste tiden har följande litteratur tillförts biblioteket:

Bruun: The Constantinian coinage of Arelate, Corpus nummorum Austriacorum: Band V. Leopold I – Karl VI.

Davenport: German secular talers 1600–1700.

– " – : European crowns 1600–1700.

– " – : European crowns 1700–1800.

– " – : European crowns and talers since 1800.

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

Deutsche Bundesbank: Deutsche Taler von den Anfängen der Talerprägung bis zum Dreissigjährigen Krieg.

Divo-Tobler: Die Münzen der Schweiz.

Eypeltauer: Corpus nummorum regni Mariae Theresiae.

Fiala: Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer I–II.

Felder: Medailleur Johann Carl Hedlinger.

Gumowski: Handbuch der polnischen Numismatik.

Kaim: Russische Numismatik. Ein Handbuch und Typenkatalog von Peter dem Grossen bis zur Gegenwart.

Kroha: Münzen sammeln.

Probszt: Die Münzen Salzburgs.

Resch: Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart.

Rethy-Probszt: Corpus nummorum Hungariae.

Severin: The silver coinage of imperial Russia.

Sear: Greek coins and their values (1978–1979)

Sylloge of Greek coins of the British Isles:

I Ashmolean Museum, Oxford: Anglo-saxon coins, II National Museum, Edinburgh: Part I Anglo-saxon coins.

Vogelhuber: Taler und Schautaler des Erzhauses Habsburg 1484–1896.

CELEBERT BESÖK

Den 8 oktober håller professor Herbert A. Cahn från Basel föredrag i Historiska Museernas hörsal. Det skall handla om en jätteskatt från Kaisaraugst som innehåller både byttor och senromerska mynt i mängder.

NYUTKOMMEN!

1981 års upplaga av

STANDARD CATALOG OF WORLD COINS

av Ch L Krause och C L Mishler

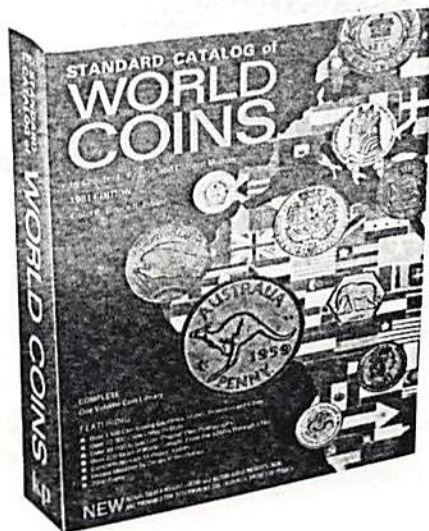
nu:

- 2 000 sidor
- mer än 72 000 mynt årtalsförtecknade med upplagor och valörer
- mer än 39 000 avbildningar i naturlig storlek
- mer än 220 års myntutgivning från hela världen fram till 1980

Kan köpas i närmaste mynt-, frimärks- eller bokhandel

Kan även erhållas från den europeiska distributören.

**MEVIUS NUMISBOOKS Int.B.V.
97 Oosteinde
7671 AT VRIEZENVEEN, Netherlands**

Exklusivauktion

Mynt, sedlar, aktier, spelkort

4 oktober 1980

Välkommen till vår första exklusivauktion av antika mynt, sedlar, aktier och spelkort på Hotell Malmen i Stockholm. Auktionen presenterar många värdefulla objekt. Nämnas kan åtråvärda aktiebrev från Ryssland och Kina, mynt från tiden 400 år före Kr., Europas första sedel (svensk!), franska handmålade spelkort m.m. Ett helt unikt auktionstillfälle för Skandinavien.

Den 3-4 oktober hålls vår kvalitetsauktion på frimärken med utrop över 3 milj. kr.

Sänd mig gratiskatalog för exklusivauktionen.

Jag samlar aktier mynt sedlar.

Namn _____

Adress _____

FRIMÄRKSHUSET AB
 STANLEY GIBBONS INTERNATIONAL
 Mäster Samuelsg. 5, 11144 Stockholm, 08/249650

Efter en mycket lyckad auktion den 26 april, drar det nu ihop sig till inlämning för höstens stora myntauktion. Auktionen kommer att hållas under november månad. Sista inlämningsdag är senast den 19 september. En snar inlämning underlättar för oss och för katalogens utarbetande.

Vi tar emot material från följande områden

- Antika mynt
- Svenska & utländska medeltidsmynt
- Svenska mynt. Ny tid.
- Svenska sedlar
- Utländska guldmynt
- Utländska silver & kopparmynt
- Medaljer
- Samlingar och lots

För inlämning kontakta antingen Stefan Bakos, Ingemar Wallin eller Borys Rafolowicz.

Vi hoppas att Ni även denna gång vill hjälpa oss att göra en trevlig samlarauktion.

Några av de hittills inlämnade objekten

SVEA

MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB

Stureplan 4. Box 5358, S-102 46 Sweden

Telefon 08-14 46 40

Bank: Svenska Handelsbanken

Bankgiro 189-3759. Postgiro 85 96 65-2

